

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

DOI: 10.31319/2709-2879.2021iss2(3).254828pp54-61

УДК 657.1.012.1:658:005

Будько О.В., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів та обліку
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське
ORCID ID: 0000-0002-3354-6515

e-mail: bisnescon@ukr.net

Кукса Ю.А., аспірант кафедри фінансів та обліку
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське
e-mail: bisnescon@ukr.net

Budko Oksana, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finance and Accounting
Dniprovsk State Technical University, Kamianske
ORCID ID: 0000-0002-3354-6515

e-mail: bisnescon@ukr.net

Kuksa Yurii, Postgraduate student at Department of Finance and Accounting
Dniprovsk State Technical University, Kamianske
e-mail: bisnescon@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

FORMATION OF INFORMATION SUPPORT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

У статті розкрито методологічні, методичні, організаційні та технологічні аспекти, пов'язані з формуванням інформаційного продукту, який генерується в управлінському обліку. У результаті розкриття методологічного аспекту визначено концептуальні положення управлінського обліку з урахуванням принципів сталого розвитку. Проаналізовані методи управлінського обліку, які забезпечують формування інформації про вартість підприємства та рівень впливу на неї екологічних і соціальних чинників. Висвітлено сутність організаційного та технологічного аспектів дослідження управлінського обліку як елементу облікової підсистеми у системі інформаційного забезпечення сталого розвитку. Доведено, що тільки у результаті комплексного підходу до побудови управлінського обліку на підприємстві може бути сформована інформація, яка забезпечить управлінський персонал для прийняття ефективних рішень у сфері економічних, екологічних і соціальних аспектів діяльності підприємства.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, управлінський облік, інформація, концепція управлінського обліку, методи.

The article substantiates the conceptual provisions of management accounting, taking into account the socially oriented approach, which will provide solutions to management problems that arise in the process of achieving sustainable development goals. Methodological, methodological, organizational and technological aspects related to the formation of the information product generated in management accounting are revealed. The concepts of management accounting related to the function of management accounting, the use of results, process and technology, the potential of the function are considered. As a result of the disclosure of the methodological aspect, the conceptual provisions of management accounting are determined, taking into account the principles of sustainable development. The essence of management accounting, the purpose and tasks of its maintenance which consider the certain purposes of sustainable development of the enterprise are

defined. The subject, objects, elements of the method, functions and principles of management accounting, taking into account the socially oriented approach, are revealed. The methods of management accounting are analyzed, which provide the formation of information about the value of the enterprise and the degree of influence of environmental and social factors on it. Methods of target costing, Kaiser costing, JIT, the concept of strategic cost management, the system of balanced scores, benchmarking are considered. Emphasis is placed on the relevance of strategic management accounting, which will ensure the solution of sustainable development of the enterprise. The essence of organizational and technological aspects of the study of management accounting as an element of the accounting subsystem in the system of information support of sustainable development is highlighted. The evaluation of classical and compilation approaches within the organizational aspect of management accounting is carried out. It is proved that only as a result of a comprehensive approach to the construction of management accounting at the enterprise can be formed information that will provide management staff to make effective decisions in the field of economic, environmental and social aspects of the enterprise.

Key words: information support, management accounting, information, concept of management accounting, methods.

JEL Classification: M11; M15; M41

Постановка проблеми. Успіх діяльності підприємства залежить від уміння приймати ефективні управлінські рішення, які базуються на інформації, що формується в системі інформаційного забезпечення управління підприємством, однією із складових якої є облікова підсистема. Важливим елементом облікової підсистеми є управлінський облік, який надає можливість здійснювати ефективне управління підприємством, зокрема, дозволяє здійснювати об'єктивну оцінку стану підприємства, його потенційні можливості, виявити сильні та слабкі сторони у діяльності, скорегувати показники, оптимізувати бізнес-процеси. Водночас, в умовах орієнтації підприємства на досягнення визначених цілей сталого розвитку, постає завдання щодо формування та розвитку соціально-орієнтованого підходу в управлінському обліку. Зважаючи на це, актуальними є питання розвитку управлінського обліку в системі інформаційного забезпечення сталого розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями теоретико-методологічних (концептуальних) положень формування та розвитку управлінського обліку займалися такі науковці як Р.Ф. Бруханський [1], С.В. Булгакова [2], М.А. Вахрушина [3], С.Ф.Голов, К. Друрі, Л.М. Кіндрацька, С.І. Крилов [4], О.А. Лаговська, Л.В. Нападовська [5], Н.Л. Правдюк [6], М.С. Пушкар [7], С.П. Суворова [8], О.В. Фоміна [9], М.С. Чумаченко [10] та ін.

Аналіз їхніх наукових праць свідчить, що головним призначенням управлінського обліку є генерування інформації для зацікавлених користувачів для прийняття ними ефективних управлінських рішень оперативного, тактичного та стратегічного характеру.

Водночас потребують подальшого дослідження питання формування концептуальних положень управлінського обліку, інформаційні можливості якого забезпечують інформаційні потреби для прийняття управлінських рішень у сфері досягнення цілей сталого розвитку.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування концептуальних положень управлінського обліку з урахуванням соціальноорієнтованого підходу, що забезпечить вирішення управлінських проблем, які виникають в умовах вибору підприємством стратегії, спрямованої на його сталий розвиток.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управлінський облік є важливою складовою оцінки та аналізу діяльності господарюючого суб'єкта. При цьому управлінський облік можна визначити як сукупність методів та інструментів, які дозволяють керівництву ефективно управляти ресурсами підприємства для максимізації прибутку з урахуванням принципів соціальної відповідальності компанії. Це обумовлює якісно новий підхід до побудови системи управлінського обліку на підприємстві у сучасних умовах розвитку ринкової економіки. Головне призначення управлінського обліку полягає в забезпеченні менеджменту підприємства вичерпною фінансовою та нефінансовою інформацією для прийняття управлінських рішень.

Ефективна побудова управлінського обліку в компанії забезпечить керівництво підприємства інформацією, яка дозволить контролювати і прогнозувати фінансові показники діяльності підприємства, визначати собівартість продукції, а також витрати за елементами, розраховувати показники діяльності підприємства та визначати проблемні місця, здійснювати ефективне управління грошовими потоками. Управлінський облік дозволить також впровадити на підприємстві систему бюджетування та побудувати систему якісного внутрішнього контролю на підприємстві, що забезпечить можливість оперативного прийняття управлінських рішень та, відповідно, розробку ефективної стратегії розвитку компанії.

Підприємство самостійно визначає принципи організації та методи ведення управлінського обліку. Побудова системи управлінського обліку залежить від таких факторів як стратегічні цілі та потреби підприємства, сфера та масштаб діяльності, організаційна структура, корпоративна політика підприємства.

Формування інформаційного продукту у результаті ведення управлінського обліку, який задовольнятиме потреби внутрішніх стейкхолдерів щодо можливості сприяти вирішенню проблем, які торкаються економічних, екологічних та соціальних аспектів діяльності, досягається поєднанням його методологічного, методичного, організаційного та технологічного аспектів.

Методологічний підхід до дослідження управлінського обліку в системі інформаційного забезпечення управління сталим розвитком обумовлює необхідність визначення його теоретико-методологічних (концептуальних) положень з урахуванням принципів сталого розвитку.

Концептуальне підґрунтя управлінського обліку формують чотири групи концепцій (рис. 1).

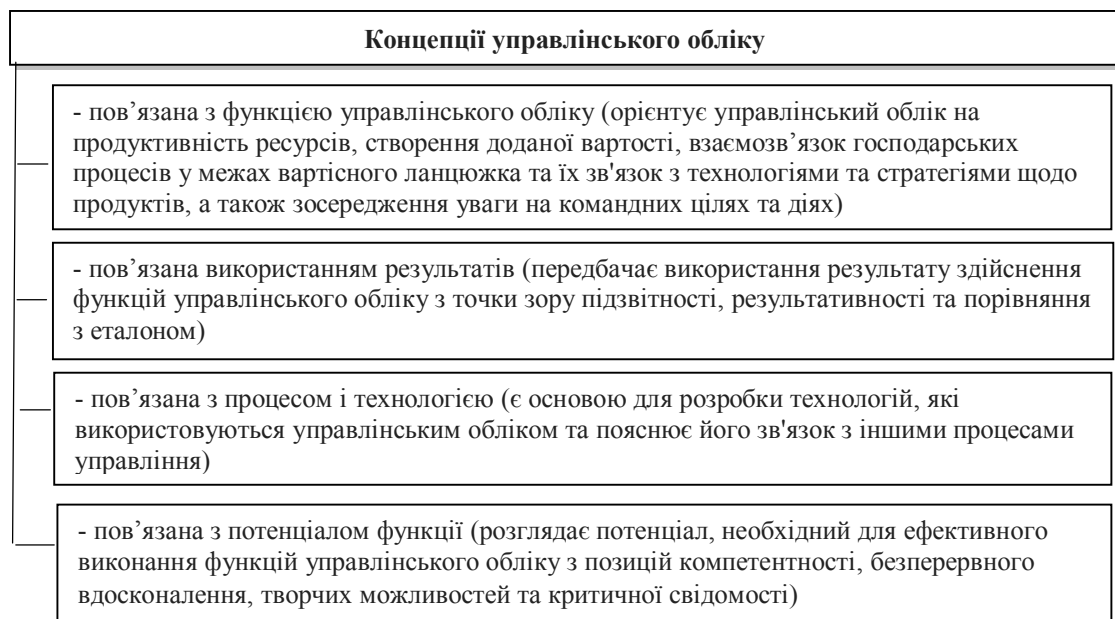

Рис. 1. Концептуальне підґрунтя управлінського обліку

Джерело: узагальнено авторами на підставі [11]

Управлінський облік логічно представляти, як систему виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки та подання інформації про економічну, екологічну та соціальну результативність господарської діяльності, на підставі якої суб'єктами управління ухвалюються оптимальні управлінські рішення, спрямовані на досягнення цілей сталого розвитку [4]. Зміст управлінського обліку може змінюватися залежно від цілей управління і обраної стратегії компанії. Водночас ознаки, які характеризують його як цілісну підсистему в системі інформаційного забезпечення підприємства залишаються незмінними. До них слід

віднести повноту і прозорість інформації, цілеспрямованість та практичне відображення економічних процесів на підприємстві.

Концептуальні засади управлінського обліку в системі інформаційного забезпечення управління сталим розвитком з урахуванням обраної підприємством стратегії сталого розвитку наведені на рис. 2.

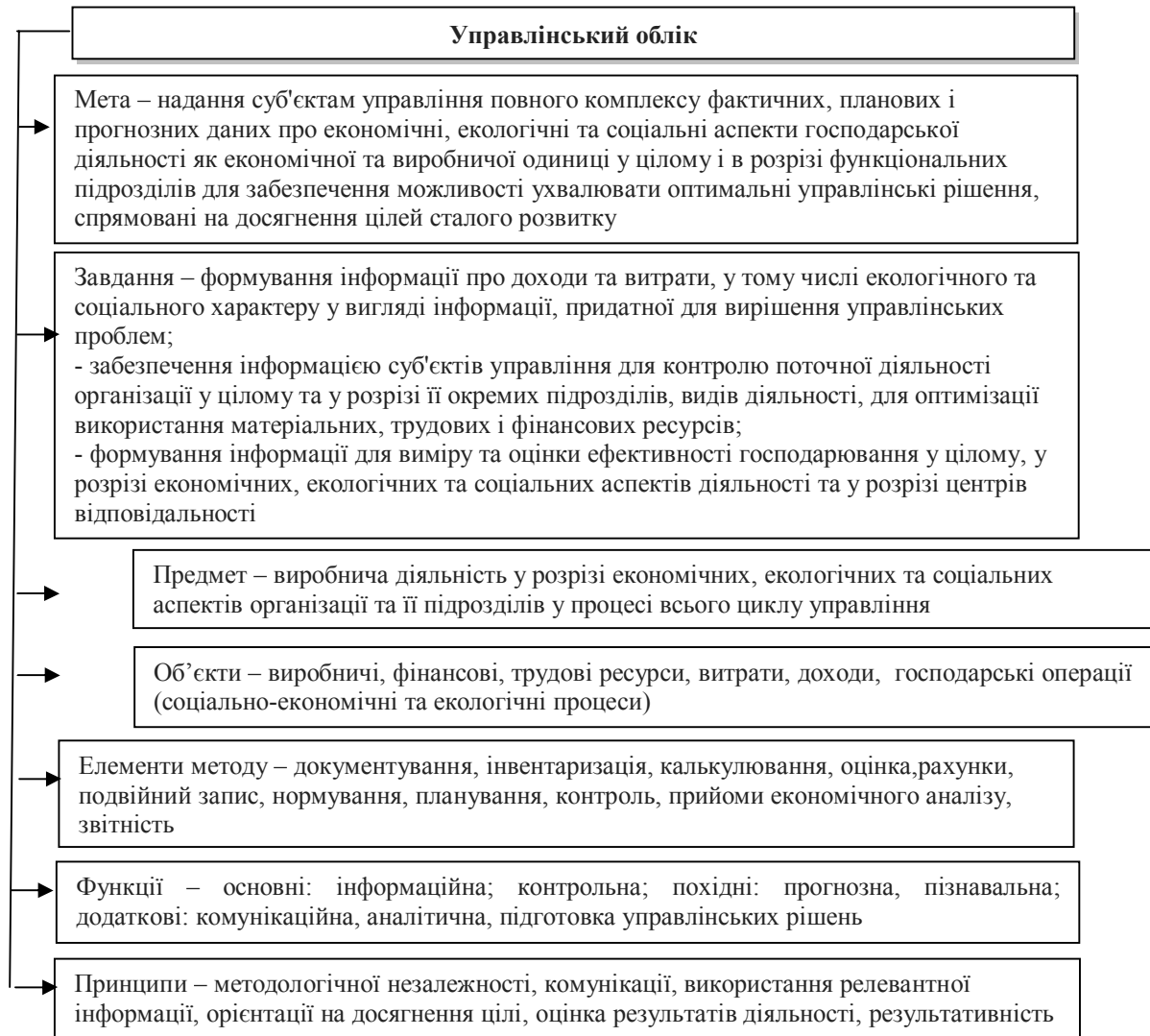

Рис. 2. Теоретико-методологічні положення управлінського обліку в умовах реалізації підприємством стратегії сталого розвитку

Джерело: узагальнено авторами на підставі [1;3;5-7, 9]

Вищезазначені теоретико-методологічні положення управлінського обліку вказують на його важливу роль для менеджменту підприємства як необхідної складової у системі інформаційного забезпечення управління сталим розвитком компанії. При цьому значення управлінського обліку не слід перебільшувати шляхом надання йому ознак окремої системи для управління підприємством, не пов'язаної з обліково-аналітичною системою.

Ефективність використання можливостей управлінського обліку у результаті його впровадження у практичну діяльність залежить і від методичного аспекту, який передбачає необхідність вибору таких методик його ведення, які б забезпечили відповідних стейкхолдерів інформацією про сталий розвиток. Традиційні методики надають можливість визначити собівартість продукції та здійснювати облік витрат за центрами відповідальності, що дає можливість визначити стан підприємства на поточний момент часу. Водночас результати їх

використання не дають змогу у повному обсязі досягти мети управлінського обліку, яка тісно пов'язана з необхідністю використання підприємством у своїй діяльності принципів сталого розвитку. За цих умов важливого значення набуває використання сучасних методик ведення управлінського обліку, які дозволять визначити вартість підприємства та вплив на неї еколого-соціальних факторів (рис. 3).

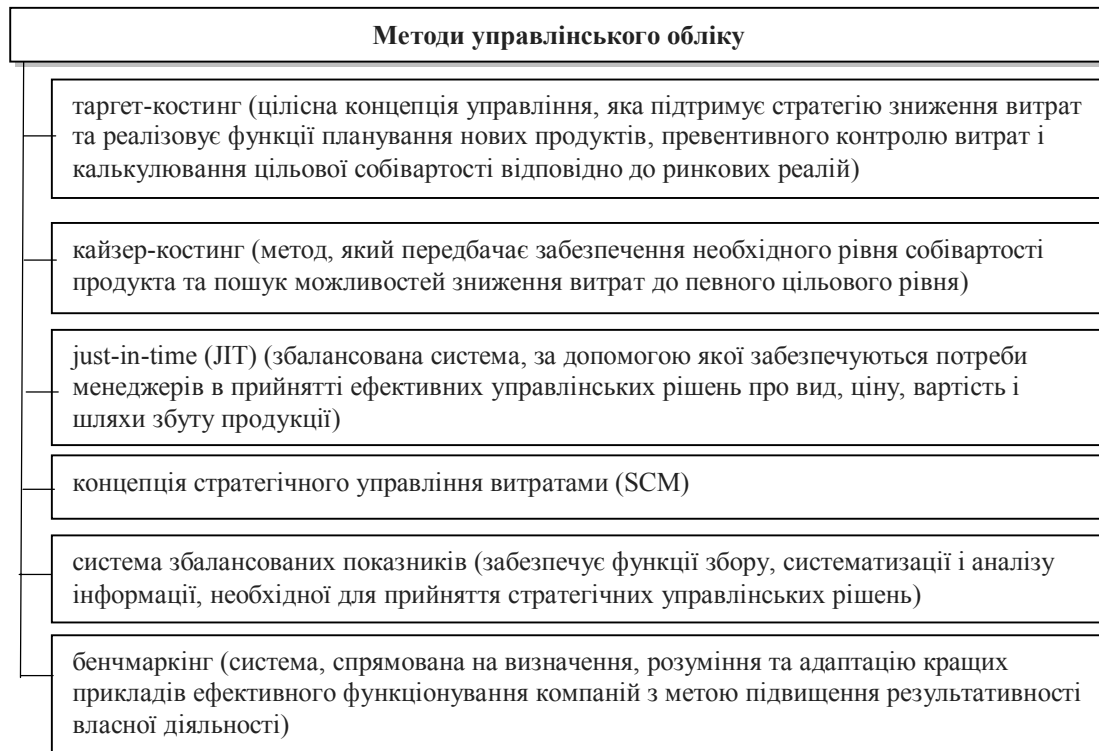

Рис. 3. Методи управлінського обліку

Джерело: складено авторами

Значення управлінського обліку для реалізації концепції сталого розвитку зростає також і через використання інноваційних методик, які здатні представити процес пізнання економічних, екологічних і соціальних явищ і фактів. При цьому актуальними є методики, які дозволяють здійснювати стратегічне управління витратами, доходами і результатами діяльності компанії [13, с.13-14]. За цих умов важливого значення набуває стратегічний управлінський облік, як окремий інформаційний контур управлінського обліку. Управлінський стратегічний облік є інформаційним підґрунтям стратегічних управлінських рішень. Він генерує інформацію не тільки про внутрішнє середовище підприємства, але й про зовнішнє, що забезпечує комплексність та повноту інформаційного продукту, який формується. Крім того, можливості стратегічного управлінського обліку спрямовані на облік невизначеності, в якій може функціонувати підприємство та розробку стратегії управління ризиками.

Отже, управлінський облік, а в його складі стратегічний управлінський облік, перетворюється на важливу складову в системі обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку, яка є основою формування інформації для обґрунтування правильності рішень.

Важливим аспектом впровадження управлінського обліку в практику діяльності є визначення його організаційних аспектів, які торкаються безпосередньої побудови облікового процесу через встановлення умов та елементів його здійснення. Організація управлінського обліку має враховувати інформаційні потреби менеджменту підприємства, технології діяльності, а також кваліфікацію облікового персоналу.

Аналіз наукових джерел дає підстави зробити висновок про наявність двох підходів організаційного аспекту побудови управлінського обліку: класичного та компіляційного (рис. 4).

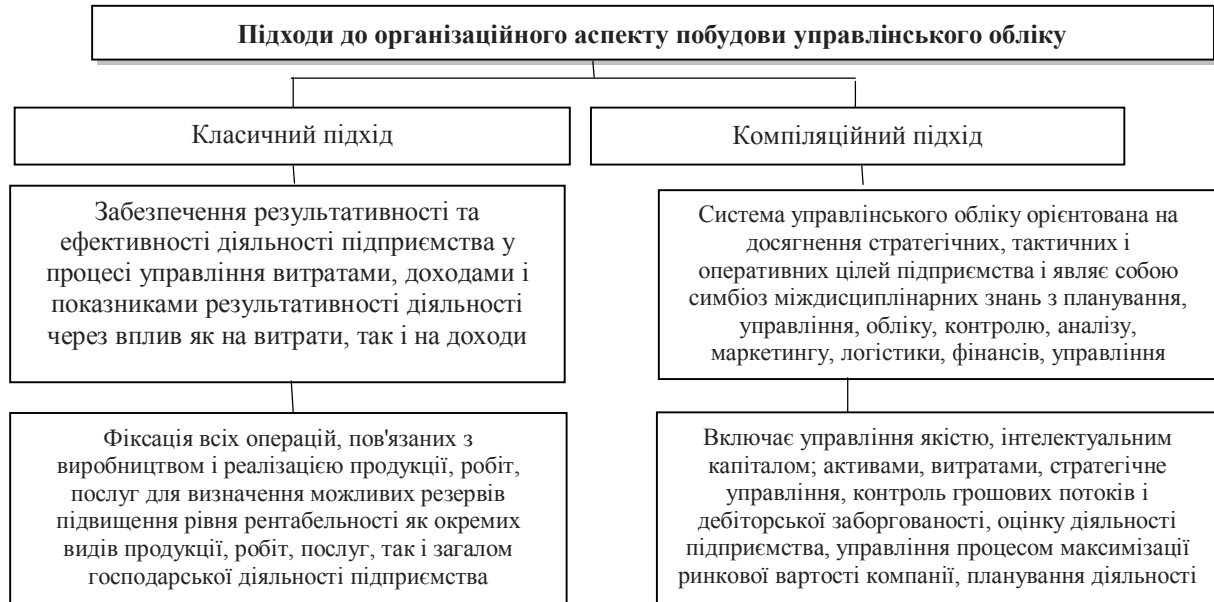

Рис. 4. Підходи до організаційного аспекту побудови управлінського обліку
Джерело: складено авторами на підставі [14]

Класичний підхід передбачає такі напрями організації управлінського обліку, як облік доходів і витрат за їх видами, за центрами відповідальності та за їх носіями.

Компіляційний підхід передбачає, що управлінський облік формує інформацію про всі об'єкти управління підприємством і ґрунтується на таких положеннях:

- урахування особливостей діяльності компанії;
- гнучкість та адаптація до змін умов та вимог ринкового середовища;
- формування фінансових та нефінансових показників;
- зрозумілість та доступність методів управлінського обліку для менеджерів будь-якої ланки.

Зважаючи на це, реалізація принципів сталого розвитку уможливується через застосування класичного підходу до управлінського обліку, оскільки компіляційний підхід передбачає заміну всієї системи управління компанією.

Технологічний підхід до дослідження управлінського обліку передбачає необхідність визначення прогресивних інформаційно-комп'ютерних систем і технологій, використання яких сприятиме отриманню повної інформації для ефективного управління компанією. Результати досліджень свідчать, що 90 % робочого часу та ресурсів у процесі здійснення бухгалтерського обліку витрачається на побудову та ведення управлінського обліку [15, с.5]. За цих умов обрані технології ведення управлінського обліку мають відповідати вимогам, що висуваються до формування обліково-аналітичної системи як інформаційного підґрунтя сталого розвитку підприємства.

Висновки. Забезпечення сталого розвитку підприємства може бути досягнуто за умови ефективного управління і контролю за веденням його діяльності. Саме управлінський облік може забезпечити формування інформації для прийняття соціально відповідальних рішень керівництвом підприємства, оскільки він має у своєму арсеналі необхідні інструменти та методи, які спрямовані на збір, групування та узагальнення фінансової та нефінансової інформації з метою управління соціально відповідальною діяльністю та відображення показників про неї у зовнішній та внутрішній звітності.

Список використаної літератури

1. Бруханський Р.Ф. Обліково-аналітичне забезпечення стратегічного менеджменту в сільському господарстві: теоретико-методологічні основи: автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.00.09. К., 2015. 43 с.
2. Булгакова С. В. Управленческий учет: проблемы теории: монографія. Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2006. 160 с.
3. Вахрушина М.А. Концепция социальной отчетности компаний: цели составления, источники формирования. Актуальные проблемы теории и практики бухгалтерского учета и экономического анализа в условиях перехода России на инновационный путь развития: материалы науч.-практ. конф. каф. бух. учета и анализа хоз. деятельности ВЗФЭИ, 27 янв. 2009г. М.: Спутник+, 2009. 18–21 с.
4. Крылов С.И. Стратегический управленческий учет – современное направление бухгалтерского учета. *Финансовый вестник: финансы, налоги, страхование, бухгалтерский учет*. 2011. № 5. С. 5–12.
5. Нападівська Л. В. Управлінський облік: монографія. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2000. 450 с.
6. Правдюк Н.Л. Види бухгалтерського обліку та обґрунтування їх застосування. *Економіка АПК*. 2006. №6. С. 52–59.
7. Пушкар М. С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти): монографія. Тернопіль: ТНЕУ, Економічна думка, 1999. 424 с.
8. Суворова С.П. Формирование стратегического управленческого учета на промышленных предприятиях: теория и методология: дис. ... д-ра экон. наук: 08.00.12. Орел, 2007. 319 с.
9. Фоміна О.В. Управлінський облік у торгівлі: монографія. Київ: КНТЕУ, 2016. 468 с.
10. Чумаченко М. Управлінський облік в Україні. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2001. №6. С. 43–47.
11. Концепції управлінського обліку (СІМА) // Концептуальна основа управлінського обліку Міжнародної федерації бухгалтерів (МФБ) «Концепції управлінського обліку», закріплена міжнародними нормативами фінансового й управлінського обліку в лютому 1989 р.
12. Будько О.В. Облік і аналіз у забезпеченні сталого розвитку підприємств України: монографія. Кам'янське : ДДТУ, 2017. 454 с.
13. Чупахіна Н. И. Методология управленческого учета в агрохолдингах: автореф. дис. ... д-ра экон. наук: 08.00.12. М., 2010. 47 с.
14. Кальницкая И.В. Учетно-аналитическая концепция интегрированной информационной системы для целей управления организацией: теория и методология: дисс. ... докт. экон. наук: 08.00.12. Екатеринбург, 2009. 358 с.
15. Землякова С.Н. Развитие управленческого учета реорганизационных процедур сельскохозяйственных организаций. *Аудит и финансовый анализ*. 2010. № 5. С. 51.

References

- [1] Brukhanskyi R. F. (2015) *Oblikovo-analitychne zabezpechennia stratehichnoho menedzhmentu v sil'skomu hospodarstvi: teoretyko-metodolohichni osnovy* [Accounting and analytical support of strategic management in agriculture: theoretical and methodological foundations] (Thesis of the doctor of economic sciences), Kyiv.
- [2] Bulgakova S.V. (2006) *Upravlencheskij uchet: problemy teorii* [Management accounting: problems of theory]. Voronezh: Izd-vo Voronezh.gos.un-ta. (in Russian)
- [3] Vahrushina M.A.(2009) *Koncepciya social'noj otchetnosti kompanij: celi sostavleniya, istochniki formirovaniya* [The concept of social reporting of companies: the goals of compilation, sources of formation]. *Actual problems of the theory and practice of accounting and economic analysis in the context of Russia's transition to an innovative path of development (Russia, Moscow, 27 January, 2009)*, Moscow: Sputnik+, pp.18-21.

- [4] Krylov S. I. (2011) Strategicheskij upravlencheskij uchet – sovremennoe napravlenie bukhgalterskogo ucheta [Strategic management accounting-a modern direction of accounting]. *Finansovyy vestnik: finansy, nalogi, strakhovanie, bukhgalterskij uchet*, no 5, pp. 5-12.
- [5] Napadovska L.V. (2000) *Upravlinskyi oblik* [Managerial Accounting]. Dnipropetrovsk: Nauka i osvita. (in Ukrainian)
- [6] Pravdiuk N.L. (2006) Vydy bukhgalterskoho obliku ta obgruntuvannia yikh zastosuvannia [Types of accounting and justification of their application]. *Ekonomika APK*, no 6, pp. 52-59.
- [7] Pushkar M. S. (1999) *Tendentsii ta zakonornosti rozvytku bukhgalterskoho obliku v Ukraini (teoretyko–metodolohichni aspekty)* [Trends and patterns of development of accounting in Ukraine (theoretical and methodological aspects)]. Ternopil: TNEU, «Ekonomichna dumka». (in Ukrainian)
- [8] Suvorova S. P. (2007) *Formirovanie strategicheskogo upravlencheskogo ucheta na promyshlennykh predpriyatiyakh: teoriya i metodologiya* [Formation of strategic management accounting at industrial enterprises: theory and methodology] (dissertation of the doctor of economic sciences) . Orel.
- [9] Fomina O.V. (2016) *Upravlinskyi oblik u torhivli* [Management accounting in trade]. Kyiv: KNTEU. (in Ukrainian)
- [10] Chumachenko M. (2001) *Upravlinskyi oblik v Ukraini*. [Management accounting in Ukraine]. *Bukhgalterskyi oblik i audit*, no 6, pp. 43-47.
- [11] Kontseptsii upravlinskoho obliku (SIMA) (1989). Kontseptualna osnova upravlinskoho obliku Mizhnarodnoi federatsii bukhhalteriv (MFB) «Kontseptsii upravlinskoho obliku» [Conceptual basis of management accounting of the International Federation of Accountants (IFAC) "Management Accounting Concepts"]
- [12] Budko O.V.(2017) *Oblik i analiz u zabezpechenni staloho rozvytku pidpriemstv Ukrainy* [Accounting and analysis in ensuring sustainable development of Ukrainian enterprises]. Kamianske : DDTU. (in Ukrainian)
- [13] Chupahina N. I. (2010) *Metodologiya upravlencheskogo ucheta v agrokholdingakh* [Methodology of management accounting in agricultural holdings] (Thesis of the doctor of economic sciences), Moscow.
- [14] Kal'nickaya I. V. (2009) *Uchetno-analiticheskaya koncepciya integrirovannoj informacionnoj sistemy dlya celej upravleniya organizaciej: teoriya i metodologiya* [Accounting and analytical concept of an integrated information system for the purposes of organization management: theory and methodology] (dissertation of the doctor of economic sciences), Ekaterinburg.
- [15] Zemlyakova S.N. (2010) *Razvitie upravlencheskogo ucheta reorganizacionnykh procedur sel'skokhozyajstvennykh organizacij* [Development of management accounting for reorganization procedures of agricultural organizations]. *Audit i finansovyy analiz*, no 5, pp. 51.